

De Vries

Mijnheer de Voorzitter! Het antwoord van de Regering op vraag 56 ('Hoe is het gesteld met de vervulling van de educatieve functie van de Rijksarchieven in de provincies?') geeft mij aanleiding tot het volgende commentaar.

Ik ben blij, dat de Regering de educatieve functie 'van groot belang' acht en positief staat tegenover de in de laatste jaren tot stand gekomen verbreding van het maatschappelijk draagvlak van de Rijksarchieven. Terecht wordt er in dit antwoord op gewezen, dat de educatieve activiteiten soms in eigen beheer maar vaak in samenwerking met andere instellingen worden georganiseerd. Over de consequenties van deze verheugende ontwikkeling – de verbreding van het maatschappelijk draagvlak – voor het personeelsbestand wordt echter met geen woord gerept. Ik zou het op prijs stellen, als de Regering hierop in dit beleidsdebat nader wil ingaan.

Van 'personeelsbestand' gesproken: daarop heeft ook het hoofdartikel uit 'De Telegraaf' van 12 april j.l., getiteld 'CRM moet kiezen', betrekking, zij het, dat dit niet op het archiefwezen, maar op het bibliotheekwerk slaat. Ik citeer: 'De Nederlandse bibliotheekwereld heeft de noodklok geluid. De personeelssterkte staat in geen verhouding meer tot het enorm toegenomen werk en als er niet snel iets gebeurt, zullen maatregelen als ledenstops en tijdelijke sluitingen onafwendbaar zijn'. Blijkens haar antwoord op vraag 110 wil Staatssecretaris Kraaijeveld-Wouters zich in dit stadium van inhoudelijk commentaar onthouden. Haar argumenten zijn, dat zij het in 'De Telegraaf' vermelde probleem zelf al in 1978 heeft gesignaleerd en dat dit in discussie is in de Bibliotheekraad.

Ik vraag mij af, of de bewindsvrouw zich er wel voldoende van bewust is, dat het hier een brandende kwestie betreft. In een Telegraaf-artikel van 11 april j.l., getiteld 'Bibliotheek uitgeleend', wordt de Heer Th. Reumer, directeur van het Nederlands Bibliotheek- en Lektuurcentrum, het overkoepelend orgaan van het bibliotheekwezen, gevestigd in Den Haag, geciteerd. 'De huidige personeelssterkte aldus deze deskundige staat in geen verhouding tot de explosieve groei van het takenpakket van de bibliotheken. (...) Het is duidelijk dat de op de Wet van 1975 gebaseerde personeelsformatie nu geen uitkomst meer biedt. Als wij het voorbeeld Zuid-Holland aanhouden, duurt het nog ongeveer dertig jaar voordat men daar op sterk-

te is'. Om voor de afwisseling eens een ander persorgaan aan te halen: in 'Het Binnenhof' van 21 april j.l. is onder de kop 'Zuidhollandse bibliotheken worden uitleenfabrieken' een artikel gepubliceerd, dat bedoeld is als een 'noodkreet van het openbare bibliotheekwerk'.

Ik zou de Staatssecretaris willen aanraden, haar afwachtende houding te laten varen. Er is 'periculum in mora'. Dat gevaar bestaat hierin, dat terwijl de Bibliotheekraad discussieert, het bibliotheekwerk devalueert, om het nog maar zacht uit te drukken (ik zou ook kunnen zeggen: naar de knoppen gaat).

Tot besluit, mijnheer de Voorzitter, moge ik de Staatssecretaris herinneren aan een vraag, die haar op 12 februari j.l. in de Tweede Kamer is gesteld door mevrouw Andela-Baur. Deze vraag had betrekking op de gewenste handhaving van de identiteit van de blindbibliotheken in verband met een voorgenomen reorganisatie. De bewindsvrouw stelde toen een notitie en een ontwerp algemene maatregel van bestuur in het vooruitzicht, zonder op de identiteitskwestie in te gaan. Ik zou het op prijs stellen, als zij hier en nu klare wijn wilde schenken.

Mijnheer de Voorzitter, de reactie van de Regering op mijn bescheiden bijdrage tot dit beleidsdebat zie ik met belangstelling tegemoet.

□

Mevrouw **Kreutzkamp-Scholte** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Denkend en sprekend over emancipatiebeleid zijn er enkele karakteristieke kenmerken te noemen, waarmee men, nu althans, nog sterk rekening moet houden. Ten eerste, het is een nieuw beleid, rijk aan experimenten en nog zoekend naar fundamenteën. Ten tweede, het is een beleid met veel facetten, zodat het pas tot zijn recht kan komen als vele andere beleidsbepalers eraan mee willen werken. En een derde bijzonderheid is, dat de mensen er emotioneel nog helemaal niet mee klaar zijn, wat gezien de betrekkelijk korte tijd dat het beleid systematisch van overheidswege ter hand is genomen, ook niet te verwonderen is. Dit laatste wil echter wel zeggen, dat weerstanden, onderschatting en al of niet goedaardige spot klaarstaan om af te breken wat niet sterk is opgebouwd.

Op de eerste pagina van de memoire van toelichting op de CRM-begroting – en dat was verrassend – werden drie vraagstukken met name genoemd waaromtrent beslissingen niet veel langer konden worden uitgesteld, al-

dus de tekst. Mijn fractie vond dit inderdaad sterke taal: beslissingen over de verdeling van de arbeid in de samenleving, beslissingen over de verhouding man-vrouw en voorts over de maatschappelijke rol van de mensen in de verschillende fasen van hun leven. Dit veronderstelt aanpakken, actief ingrijpen en anticiperend plannen. Het spreekt sommigen misschien wel aan, maar anderen stellen daartegenover dan de vraag: kan dat wel? De natuur maakt geen sprongen en de mensen zijn deels natuur.

De elementen van cultuur, gezien als het geheel van ideeën, waarden en normen, welke het menselijk gedrag mede bepalen, liggen doorgaans diep verankerd in de samenleving of in groepen binnen de samenleving. Er gaat tijd mee heen om nieuwe ideeën echt te laten integreren. Een en ander leek interessant genoeg om naar een nadere precisering van die uitspraak te vragen (vraag 71 en 72). Het antwoord luidde dat het hierbij ging om ontwikkelingen, die het beeld van de Nederlandse samenleving veranderen, waarbij het beleid erop gericht was deze ontwikkelingen, waar nodig, bij te sturen.

Tegenover het veronderstelde actief ingrijpen, anticiperen en plannen komt uit het antwoord een heel andere benadering: volgen en, waar nodig, corrigeren. Heel in het algemeen vinden wij dat deze twee woorden, 'plannen' enerzijds en 'volgen' anderzijds, twee attitudes veronderstellen, die bij het emancipatieproces heel essentieel zijn. De vrouw individueel, vrouwen die groepsgewijs werken aan emancipatie doelen en vooral ook de diverse instituties ter ondersteuning van het emancipatiebeleid van de overheid zouden het plannen steeds meer ter hand moeten nemen ten koste van het volgen.

Wij menen, dat veel van wat onder de leiding van de Staatssecretaris is opgebouwd in dienst staat van een goede voorbereiding voor een effectieve planning. Zien wij dit juist?

Maar ook wanneer er sprake is van ontwikkelingen volgen en waar nodig corrigeren is een duidelijk zicht op een te bereiken doel wel van belang. Wanneer en in welke richting zouden bij voorbeeld ontwikkelingen bijgestuurd moeten worden, als het gaat om de maatschappelijke rol van de mensen in de verschillende fasen van hun leven?

Er is een plan in opbouw voor een aantal over het land gespreide provinciale vrouwenbureaus. Dit is een nieuw initiatief en emotioneel is het veld er nog niet helemaal mee klaar.

Kreutzkamp-Schotel

De door de Staatssecretaris genoemde beleidsuitgangspunten zijn onzes inziens juist. De Staatssecretaris ziet op deze provinciale schaal betere mogelijkheden om plaatselijke overheden, bedrijfsleven, onderwijs, etc. te bewegen om een meer vrouw-gevoelig eigen beleid te gaan voeren. De intense taak om mentaliteit en maatschappelijk bestel wezenlijk om te bouwen, eist een sterkere eenheid naast en boven al het werk dat aan de basis geschiedt.

Die éénheid vormt echter ook zo'n moeilijk punt. Hoe krijgt men de nieuwe vrouwengroepen en de meer traditionele vrouwenorganisaties op één lijn? Ook de traditionele vrouwenorganisaties zijn vóór een meer vrouw-gevoelig beleid, maar zij zien wel als risico een emancipatie-allergische reactie van de maatschappij op al te radicale en al te confronterende acties. Is dat altijd terecht? Is dat soms terecht?

Een provinciaal vrouwenbureau zou ook een functie kunnen hebben in het proces van het gaan erkennen van elkaars bestaansrecht door enerzijds de nieuwere groeperingen en anderzijds de vrouwenorganisaties met hun historie van tientallen jaren.

Ziet de Staatssecretaris ook een beleidstaak in het overbruggen van de soms mijlindiepe kloven? Is dat door voorwaarden te stellen mogelijk? Is dat plannend te verwezenlijken?

In de zorgvuldige beantwoording van enkele van onze vragen – waarvoor dank – lezen wij dat het in de bedoeling ligt om bij de besteding van emancipatiegelden voor 1981 het accent opnieuw sterker te leggen bij de activiteiten (en minder bij de structurele ondersteuning). Met nadruk zouden wij ervoor willen pleiten – en wij bevinden ons dan in het goede gezelschap van de Emancipatie-commissie – om daarbij ook landelijke activiteiten met emancipatie-karakter te willen ondersteunen. Tal van initiatieven, onder meer die door vrijwilligers ondernomen, zijn onuitvoerbaar als vrouwen er behalve tijd en energie ook nog zelf de kosten in moeten inbrengen.

Is daar nu al een uitspraak over mogelijk? Een voorbeeld van duidelijk plannend willen optreden, vinden wij het voornemen om systematisch de gegevens te bewerken die verkregen worden uit de evaluatie van alle gesubsidieerde experimenten en van het gevoerde rijksbijdragebeleid. Belangrijk lijkt ons hierbij wel een vergelijkbare mate van objectiviteit: Wie evalueert en volgens welke criteria?

Een ander goed voorbeeld van plannend optreden zien wij in een stukje

personeelsbeleid van het departement van Onderwijs en Wetenschappen, waar een geschat aantal van 80 vacatures in de salarisschaal 150 en hoger in de loop van een tiental jaren zó door een gericht wervingsbeleid zal worden ingevuld dat het percentage vrouwen – in 1978 slechts 1,6% bedragend – in 1989 zal zijn opgelopen tot 22,2%, als alles volgens plan verloopt tenminste. Wat gericht personeelsbeleid betreft is er veel voorbereidend werk gedaan dat is neergelegd in de 5 rapporten 'Emancipatie en Deeltijdarbeid als aspecten van het overheids-personeelsbeleid'.

Graag wil ik hier één feit uit aanhalen: terwijl de groep mannen die werkt in deeltijd maar klein is, valt op dat het vooral de jongere mannen zijn met een betrekkelijk hoog opleidingsniveau (naast de mannen boven 60 jaar), die voor een deeltijdbetrekking opteerd. Onwillekeurig vraagt men zich dan af: wat doet deze jonge kracht in de resterende tijd? Is hij gericht op de zorgende taken voor huis en jonge kinderen of is hij gericht op studie en carrière? Ik hoop dat ook, ja zelfs vaak, het eerste voorkomt, want slechts door voorbeelden uit de praktijk zal een verandering op gang komen en geleidelijk sneller vorm en gestalte krijgen. Het idee dat ieder mens een deel van zijn dagtijd zou moeten besteden aan inkomen verwerven, zorg voor zich zelf, zorg voor anderen die op hulp zijn aangewezen, eigen recreatie en zelfontplooiing, is een idee dat in de eerste discussienota emancipatiewerk wordt geopperd. Ik denk dat zo'n idee een totaál andere weerklank vindt bij de thans 60- of 50-, 40-, 30- of 20-jarige mensen. Hieraan zou ik de vraag willen koppelen, of er bij allerlei beleid onderbouwend onderzoek ook steeds gedifferentieerd wordt naar leeftijd.

Eén van de uit deze Kamer gestelde vragen spreekt over vrouwen in hun 'traditionele huis-tuin-maar-vooral-keukenrol'. Het is onze overtuiging dat één of meer mensen – en daar sluit ik zeker de man niet bij uit – zich inderdaad zullen moeten wijden aan huis, tuin en keuken, maar dan ook met aandacht, liefde en satisfactie bij het werk. De thuisfunctie is nu eenmaal ook grond op een materiële basis, al valt misschien de ideële zijde meer in het oog. Die thuisfunctie is onmisbaar: het gaat om de kleine groep die in lief en leed elkaar trouw is, die emotioneel elkaar bindt. Een opwaardering van de thuisfunctie past in een evenwichtig emancipatiebeleid. Is dat ook de mening van de Staatssecretaris? Krijgt dit aparte beleidsaandacht?

Met een blik vooruit naar de juli-maand en de Kopenhagenconferentie die naar mijn mening goed werd voorbereid, wil mijn fractie de Nederlandse delegatie en de Staatssecretaris die daar de leiding aan geeft, alle succes wensen; een waardevolle conferentie waaruit een aansprekend nationaal programma moge volgen.

□

Mevrouw **Vonhoff-Luijendijk** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De behandeling van dit hoofdstuk van de rijksbegroting aan de overzijde van het Binnenhof heeft een katterig gevoel achtergelaten bij al diegenen, die zich voor de belangrijke onderwerpen die nu ter tafel zijn, interesseren. Ik zou niet zover willen gaan als de journalist Frans Weerts in de Winschoter Courant, die tot de zijns inziens zelfs overduidelijke conclusie komt: 'CRM bestaat helemaal niet!'

Het departement bestaat wel degelijk, misschien in een aantal opzichten zelfs te nadrukkelijk. Daar kan wel eens de oorzaak van de problemen liggen. De onbevredigende begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer is dan niet te wijten aan een toevallige off-day van de hoofdrolspeelster en -spelers, maar aan het feit dat er in de totale opzet iets mankeert. Dat gevoel is in brede kring merkbaar. Men verwijt het ministerie dat het ondanks alle decentralisatiegedachten wat te centralistisch overkomt. Dit is een onderwerp dat mijn fractiegenoot de heer Wiebenga straks uitvoeriger zal behandelen. Het aantal beschouwingen over een andere koers die men moet inslaan, de behoefte aan het heroriënteren neemt toe.

Het is de verdienste van vele betrokkenen, in en buiten het departement, dat zij om die vragen niet heen willen gaan en ze zelf aan de orde stellen. Daarom moet in mijn beschouwing ook niet getracht worden een toon van verwijt te bespeuren. Verwijten helpen weinig en leiden er alleen maar toe dat mensen zich terugtrekken op geïsoleerde stellingen en zich als schaaldieren proberen af te sluiten voor wat er in de wereld om hen heen aan de hand is.

Als ik de CRM-begroting in haar totaliteit in beschouwing neem, – en dat doe ik met het oog op de eindspurt, zoals gesteld is, van dit kabinet – dan valt het bijzonder grote en in omvang toenemende aandeel op dat de bijstand opeist. De openingszin van dat hoofdstuk in de memorie van toelichting: 'De Algemene Bijstandswet behoort tot die wetten, die in hun ontwikkeling